

mindenki félvállról vette a légiveszélyt, s vártuk, hogy lefűjják.

Aztán elszabadult a pokol. A robbanásoktól remegett minden, mintha fölöttünk, az emeleten duhaj gyermekek csapkodnák megveszekedett kedvvel az ajtókat, rezegetnék az ablakokat. Csak ültem a helyemen, s mint aki valójában nem tudja, mi történik, ámulva pislogtam. Apám nagyon is tudta. Ahogy rápillantottam, arcán láttam a félelmet, ettől én is félni kezdtem.

A gépek hullámokban támadtak, s egy-egy beálló süket csendben még a lélegzeteket sem lehetett hallani, hogy aztán mindenki egyszerre kezdjen hadarni, majd elhallgattak hirtelen az újrakezdődő dübörgésre, ézengésre és összehúzódva szegezték tekintetüket a pinceport szítáló boltozatra. Amikor végre hosszabbra nyúlt a csend, s azt hittük, talán vége, de még nem fűjták le a légi riadót, egy ismeretlen férfihang szólt le a pinceajtó magasságából:

- Móricz úr, azonnal menjen haza, a családját baj érte! Föl se foghattuk mi történhetett. Nyomban elindultunk, fölrohantunk a lépcsőkön, sietve végig a Wesselényi utcán át a Malomárok, majd a Szamos hídján, le az állomás felé...

Itt már iszonyatos kép fogadott: ijedt, jajveszékkelő, síró emberek, rombadólt házak, pusztulás. Egy tehergépkocsi rakodóterén halottak egymáson, megcsontított emberi maradványok. A hidelvi református templom előtt felborult fiáker, a ló teteme a szemközti ház emeleti erkélyén. A református kórház romokban, a falmaradványokon ágyak ágyneműk lógtak, por, téglatormelék mindenütt.

Lélekszakadva rohantunk be a Kálvin utcába, ahol nagyanyámék laktak. Itt aztán megtudtuk mi történt. Nagybátyám már járt a házunknál. Szinte eszünket vesztve rohantunk tovább, a Boldog utcában jobbról is balról is lebombázott házak, zokogó, jajgató, rémulten hadonászó emberek. Az állomás mellett átívelő nagyhídon néma légelhárító ágyú csöve szúrt bele a szikrázó égbe. De hát nem is tehetett semmit, a bombázók ötezer méter fölöttől szórták le terhüket. Az állomás helyén is romok, füst és por, pusztulás. Átrohantunk a Nádas-hídon, a Bükkösék vendéglője előtt be a mi utcánkba. De aztán meg kellett állnunk! Valóban földbegyökerezett a lábunk a látványtól. A házunk helyén mérhetetlenül nagy bombatölcser.

... Istenem, hányszor, de hányszor futottam azóta végig képzeletembe ezt a gyötrelmes utat, éreztem újra ezt a semmihez sem hasonlítható dermedtséget... Hiszen nem csak hatvanszor - ennyi éve történt - éltem át ezt a múltni és fakulni nem akaró rohanást, majd megtorpanást. Mindannyiszor, ahányszor édesanyámra és a romok alatt maradt hétéves húgomra gondoltam. Pedig csak jóval azután tudatosodott bennem az is, és értettem meg, hogy nekem is ott kellett volna lennem a romok alatt! Akkor csak álltam az iszonyattól, rémülettől vinnyogva, meg se fordulhatott a fejemben, hogy még reggel is duzzogva bánkódtam elorzott vakációm miatt, s keserűségemben túlságosan súlyosnak éreztem büntetésemet. Hiszen csak egy marék szénát csentem el a szekérről!

De hát ez a marék széna, de főképpen drága anyám „haragja” mentette meg az életemet.

*Móricz Antal (Budapest)
Szabadság 2004. június 9.*

Apostoli liturgián

Öt éve hunyt el *Dr. Schütz Ödön*, a neves armenológus. Ebből az alkalomból a Magyar Patrisztikai Társaság 2004. nov. 1-én konferenciát rendezett a tiszteletére. A konferenciát megelőzően a budapesti belvárosi rk. plébániatemplomban Krikorian bécsi örmény apostoli érsek liturgiát végzett a tudós emlékére. Különböző okok miatt nem volt módomban az egész hosszú szertartáson részt venni, a *Mi Atyánk* éneklésétől követhettem nyomon.

Az összbemutatóm szerint szép volt, bár néha a 10-12 fős vegyes kar éneke hosszúnak tűnt, s úgy tetszett, hogy némelykor az érsek is „várakozott”. (Lehet, hogy egy örmény gyakorlatban ez másként van, de az énekkar nem bizonyos, hogy ezt ismerte!) Feltűnt azonban: volt különbség e között a liturgia és az Orly utcában látottak között. Nem történt meg pl. az „úrfelmutatás”: külön az ostya, külön a kehely, majd mindkettő együtt való felmutatása.

Mintegy negyvenen ültünk a templom padjaiban. Két-három ismerős akadt, de több „ismert” örményt azok közül, akik köztudottan az apostoli egyházhoz tartoznának, vagy azt támogatnák, nem láttam. Egy áldozó volt. A liturgia után beszélgető csoportok is alakultak, a tapasztalatom szerint úgy tizen beszéltek örményül.

Azt hiszem senki sem vitatja el, hogy az örmény apostoli egyháznak joga van itteni híveivel törődni, s szép gesztus a római katolikus egyháztól, hogy rendelkezésükre bocsátotta a templomot.

Életemben most először voltam az örmény apostoli egyház liturgiáján, s tán abban csalódtam, hogy több résztvevőre számítottam, bár tudtam, azok javarésze érdeklődő lesz. Érdekes színfolt volt az érseken a liturgikus ruha: a süveg és a gallér lila, a palást piros, az érseki pallium pedig kék volt.

Dr. Sasvári László

Örmény egyház

Bács-Bodrogh vármegye területén egyik érdekes különlegesség az újvidéki örmény katolikus plébánia. A templom és paplak jelzi, hogy valaha a mostaninál nagyobb számmal kellett lenniök az örményeknek, kiknek emlékét ma már csak az egyházlátogatási jegyzőkönyvek őrzik. Az örmények hasonlóan az izraelitákhoz elszórta élnek jobbra Ázsia és Európa országaiban. Hazájok temérdek viszontagsága, sokféle külső és belső háborúságai, kivándorlásra készítették a lakosság tetemes részét. A népet élénk kalmár szelleme forgalmas vidékekre terelte s ez az oka, hogy jobbra kereskedelmi pontokon találjuk őket; szeretik a tengerpartot, kivált oly vidéken, hol a nép kevesebb hajlandósággal bír a kereskedelem iránt, ily helyeken ők a kereskedelem közvetítői. Újvidékre is a kereskedelem vonzotta őket, hova 1739-ben Belgrád veszedelme alkalmával telepedtek le.

A kalocsai érseki levéltárban őrzött 1831. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv 1). ezeket írja az újvidéki örmény katolikus egyház eredetéről: „Miótan senki más nem akadt, ki ez ügyben felvilágosítást adhatna, felütöttük az örmény egyház jegyzőkönyvét (protocollum), mely örmény nyelven van írva s mivel e nyelvben jártas egyén más nem találkozott, kérésünkre az örmény plébánia lelkésze Vartan József páter Szent Antal-rendű szerzetes latin nyelvre fordította a jegyzőkönyv ide vonatkozó részét, mely következőképpen hangzik:”

„Az Úr 1739. évének augusztus havában, midőn a törökök Belgrádot már-már elfoglalták, mi örmények Belgrádot elhagyva, valamennyien futottunk a barbár seregek elől misszionáriusunk Erzerumci Jakabbal, a velencei örmény kolostor szerzetesével együtt s ide jövet, tanyát ütöttünk Újvidéken, Péterváradnak átellenében. 2) Letelepedésünk első éveiben misszionáriusunk és lelképásztorunk Jakab páter a latin katolikus plébánián lakott, hol mi részére lakásbért fizettünk s az istentiszteletet a latin szertartásúak templomában tartottuk. Minthogy azonban ezen állapot ránk nézve alkalmatlan volt, 1743. évi október hóban összejöttünk és elhatároztuk, hogy külön templomot építünk magunknak, mely célból elküldöttük misszionáriusunkat, Jakab atyát, Kalocsára Gábor érsekhez a templom-építésre való engedelem kieszközlése végett; ezt megnyervén, paplaknak megvettünk 200 frtért egy